

Tæt på kunsten

4 forløb om samtidskunst

Forløb: Eksempel på forløb med online læringsmateriale om samtidskunst

Danske gymnasieelever er omgivet af kunst – på gymnasiets gange, i fællesområder og undervisningslokaler. Mange gymnasier har fra Statens Kunstfond og Ny Carlsbergfondet modtaget værker af danske kunstnere – typisk skabt i perioden fra 1950'erne til i dag. Der kan være samtidskunsværker imellem, som det umiddelbart giver mening at bruge aktivt i billedkunstundervisningen på linje med den kunst, man opsøger på kunstmuseer, gallerier og i byen. Men det er ikke for alle en nærliggende mulighed at lave en ekskursion til samlinger af original samtidskunst, og måske er ens gymnasium heller ikke blandt de heldige, der er udsmykket med spændende samtidskunst. Heldigvis har mange kunstmuseer udviklet online læringsmateriale, og i 2017 åbnede Ny Carlsbergfondet hjemmesiden <https://taetpaakunsten.dk> med det formål at bringe mange gymnasiers kunst ind i undervisningen. I første omgang er der udviklet læringsmateriale om en ny udsmykning, specielt skabt til Marselisborg Gymnasium af fire samtidskunstnere: Julie Nord, Martin Bigum, Jesper Christiansen, Katrine Ærtebjerg.

Teksten giver eksempler på forskellige forløb med [Tæt på kunsten.dk/laeringsmateriale](https://taetpaakunsten.dk/laeringsmateriale), som kan bruges – også selvom man ikke har mulighed for at komme på besøg på Marselisborg Gymnasium.

Indhold

Tæt på kunsten – en præsentation af hjemmesiden	1
Eksempel på forløb om formelle virkemidler	2
Eksempel på forløb om indholdstema	3
Eksempel på praktisk øvelse med kuratering	4
Eksempler på flerfagligt miniforløb med dansk.....	4
Faktaboks om haiku	5
Faktaboks om symbol	5
Faglige mål og kernestof	6
Litteraturhenvisninger	6

Tæt på kunsten

– en præsentation af hjemmesiden

Ny Carlsbergfondet har udarbejdet et undervisningsmateriale med afsæt i den kunst, der hænger på – i første omgang – Marselisborg Gymnasium i Aarhus. Senere følger også undervisningsmateriale om kunsten på andre gymnasier. Hensigten med undervisningsmaterialet er at gøre det let og inspirerende at bruge værkerne i billedkunst, dansk og sprogfag. Undervisningsmaterialet er frit tilgængeligt og er udformet, så elever i hele landet kan benytte det – også uden fysisk adgang til kunstværkerne.

Hjemmesiden Tæt på kunsten indeholder:

- Læringsmateriale med forløb og opgaver til billedkunst, dansk, sprogfag og brobygning på siden: <https://taetpaakunsten.dk/laeringsmaterialer>. Mange af opgaverne passer fint til et modul (eller flere, hvis man ønsker det). De er lige til at gå til, så en time ikke kræver ret stor forberedelse.
- Hele samlingen af billeder i god kvalitet: Katrine Ærtebjerg, Martin Bigum, Julie Nord og Jesper Christiansen – velegnet til næranalyse og fortolkning.
- Der findes videointerviews med de fire kunstnere om udsmykningen på Marselisborg Gymnasium. Når eleverne ser videoerne, får de et godt indblik i denne gruppe kunstnere, således at de vil kunne lave kvalificeret kontekstanalyse.
- Ved mange af opgaverne er der TIPS til inspiration og videre undersøgelser, referencer til andre kunstnere, billeder, perioder.

Alt i alt er det et mangfoldigt ressourcerum af ny samtidskunst, der fungerer som en fælles referenceramme og bagkatalog for både de forløb, som skitseres her og for evt. videre forløb. Ved besøg på Marselisborg Gymnasium inden for almindelig åbningstid, kan man komme helt tæt på værkerne og opleve dem i de rum, de er skabt til. For besøgende på Marselisborg Gymnasium har Ny Carlsbergfondet desuden fået udarbejdet et interaktivt værktøj i form af en mobilapp, som guider brugerne til at opleve værkerne på nye måder.

Eksempel på forløb om formelle virkemidler

Formelle virkemidler i billeder og introduktion af fagterminologi

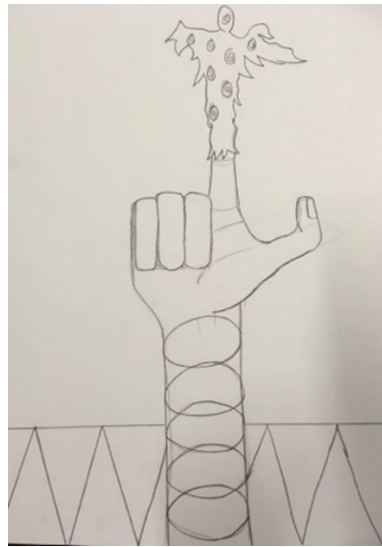
Problemstilling:

Hvordan bruges formelle virkemidler inden for komposition, rum og farver til at underbygge fortolkningen af et billedes tema eller fortælling?

Forløb og faglige mål:

At anvende relevant fagterminologi er et af de faglige mål. Sammen med introduktion af fagbegreberne komposition, rum og farver anvendes de i dette forløb i konkrete analyser af samtidskunst og praktiske øvelser med det formål, at eleverne kan anvende fagterminologien relevant, præcist og tilpasset i forhold til særlige kunstneriske udtryksformer, perioder og problemstillinger. At fagbegreberne ikke bare påvises, men bruges til at underbygge en fortolkning af tema eller fortælling i billedet, er en væsentlig pointe. En relevant anvendelse af fagterminologien er en af forudsætningerne for et andet fagligt mål: At eleven er i stand til at forklare forskellen mellem personlig smag og analytisk tilgang.

- Tre moduler med hver sin overskrift og hver sin opgave fra Tæt på kunsten: Komposition, Rum, Farver.
- I hvert modul gennemgås fagterminologien til begreberne, og derefter går eleverne i gang med opgave A-B-C på en time med en halv time til billedsøgning, analyse og diskussion, og en halv time til den praktiske opgave C, som er en skitseparafase. Den hurtige øvelse fungerer godt, da eleverne meget tydeligt ser, hvordan fortællingen i billederne ændres, når et af de bærende formelle virkemidler ændres: F.eks. et billede med en markant diagonal, en dynamisk linje på tværs, der skifter fra at være en åben fortælling til at være et (lidt kedeligt) statement uden historie, når linjen ændres til lodret, statisk. Eller hvad det gør ved et billede, at farverne er kolde i stedet for varme.
- Opsamlende modul med tilføjelse af en kunsthistorisk dimension til de rumlige virkemidler med et fokus på renæssance.

Martin Bigum: *Geist*, 2016-2017, og skitseparafrase af elev på Risskov Gymnasium

Eksempel på forløb om indholdstema

Identitet som gennemgående tema i kunst

Problemstilling:

Identitet er ofte tema i samtidskunst, og spørgsmålet er, om kunsten kan være med til at afspejle menneskers følelser og tanker eller åbne for nye refleksioner over, hvad identitet er.

Forløb:

I forløbet undersøges identitet som tema i en vekselvirkning af analyse, teori og praksis. Det er et vigtigt didaktisk udgangspunkt i billedkunstoffaget, at mødet mellem materiale og tanke gør det muligt at arbejde med et bredt vidensbegreb og sætte hele mennesket i spil. Det er f.eks. ikke sandsynligt, at man sådan lige kan svare entydigt på spørgsmålet om identitet, og hvem man er. I dette forløb undersøges i en faglig kontekst et personligt og eksistentielt emne, identitet – og der åbnes for, at ”tavs viden” kan formes i produktet, før det bliver verbalt. I analyser af kunstværkerne får eleverne kendskab til karakteristiske træk ved samtidskunsten og bredt den visuelle kultur, som den skabes i og bruger løs af. Ved at inddrage relevant teori om emnet udfordres eleverne til at forholde sig reflekterende og dynamisk til emne, værker og problemstilling. I den praktiske opgave er det oplagt at give frihed i valg af materiale og æstetisk udtryksform og at give plads til, at der i den kreative proces opstår en dialog mellem forestillinger og materialer, mellem det abstrakte og det konkrete.

- Et modul til indholdsanalyse og indholdstemaet *Identitet* på Tæt på kunsten: <https://taetpaakunsten.dk/laeringsmaterialer/identitet>. Hvis man har mulighed for et besøg på Marselisborg Gymnasium og se værkerne, kan eleverne løse opgave A+B på stedet. Ellers bruges gengivelsen af værkerne på hjemmesiden. Mens eleverne arbejder i mindre grupper med opgave A, fungerer læreren som gruppernes samtalepartner om, hvad kunst kan (opgave B), og sætter gang i refleksioner over, hvordan man kan vise følelser, subjektive oplevelser mv. i et maleri, og hvordan man kan lægge op til en åben fortolkning af motivet, så også beskuerens identitet kommer i spil.
- 2-3 moduler til at udføre den praktiske C-opgave: Et værk der viser/skjuler elevens egen identitet. Her er der frit valg af materialer og udtryksform. Som lektie skal eleverne overveje, hvordan de vil lave deres værk om egen identitet og evt. medbringe billeder eller andre materialer.
- Det er væsentligt, at man som lærer er opmærksom på, at den praktiske opgave går ret tæt på den enkelte elev, og sørger for respekt og faglighed omkring de mere personlige ting. Både når de skal vælge billeder og argumentere for deres valg, og når de skal udføre eget værk, er den enkelte nødt til at forholde sig til, hvor meget han/hun vil dele ud af sin egen person i et klasserum. På trods af, at eleverne er vant til at dele ud af deres liv på de sociale medier, kan det for mange opleves som noget helt andet her. Samtidigt er det netop i den praktiske æstetiske proces, at delvis uformulerede tanker

og viden omkring forskellige aspekter af liv og personlighed får mulighed for at få visuel form. Det er også et godt udgangspunkt for en diskussion af, hvordan kunsten netop kan tage fat på store og personlige emner, tanker, følelser og formidle dem med og uden filter.

Eksempel på praktisk øvelse med kuratering

Kunstnerisk udsmykning på din egen skole

Problemstilling:

Hverken ansatte eller elever lægger mærke til de kunstværker, der hænger eller står rundt omkring på skolen. Er det fordi kunsten er uinteressant? Er det fordi ophængning og formidling er uinspirerende eller mangelfuld?

Forløb:

Opgaven lyder på at lave forslag til en nyophængning/-opstilling af (noget af) den eksisterende kunst på skolen. Til et nærmere defineret fællesområde skal der desuden udarbejdes forslag til nyindkøb af 1 eller flere samtidskunstværker samt placering og formidling af værket/værkerne. Hensigten med nyophængningen er at give skolens elever og ansatte et mere aktivt forhold til kunsten på skolen. Forløbet betoner det anvendelsesorienterede, æstetiske processer, procesorientering med udvikling af innovativ viden og kompetence.

- Undersøg, hvilken originalkunst, der er indkøbt/doneret/deponeret på skolen, og find ud af, om der findes oplysninger om dem, f.eks. i bogform, på skolens hjemmeside, ved de enkelte værker
- Lav et interview med skolens kunstansvarlige (inspektør, rektor, kunstudvalg) om hvilke tanker, der er bag skolens kunstsamling, placeringen af værkerne og formidlingen af dem
- Undersøg elevers viden om, holdning til og oplevelse af kunsten på skolen (f.eks. spørgeskema, vox pop e.l.)
- Tænk nyt i jeres løsning af opgaven. Hvilke krav vil I stille til placering af den eksisterende kunst? Hvilke greb/principper vil I bruge, f.eks. tematisk, kontrasterende, polariserende, par, serier, tæt, luftig etc.? Hvad skal den nyindkøbte kunst kunne? Hvad skal kunsten positivt bidrage til i jeres hverdag på skolen? Hvordan kan jeres forslag bidrage til at opnå et "aktivt forhold til kunsten"?
- Lav en 3d model, analogt eller digitalt, og argumenter for forslaget i mundtlig fremlæggelse samt skriftligt i portfolien. Videre forslag: Lav en debatskabende udstilling i et fællesområde. Skriv en artikel til skolebladet. Forelæg de bedste forslag for skolens kunstansvarlige.

Baggrund for og inspiration til opgaven – find det på tætpåkunsten.dk:

Læs om og se billeder af udsmykningen af ny undervisningsfløj på Marselisborg Gymnasium.

Læs om og se billeder af Erik A. Frandsens udsmykning af indgangsfoyer på VUC Aarhus.

Læs om og se billeder af HUSKMITNAVNS udsmykning på Høng Gymnasium.

Læs om og se billeder af John Körners udsmykning på Risskov Gymnasium.

Teori om museologi og kuratering:

Ryberg, Helle: "Museologi". In: Bek, Jesper m.fl. (red): *For Øjeblikket 2*, Lindhardt og Ringhof 2013

Brøgger, Andreas: "Når kunsten møder sit publikum". In: Bek, Jesper m.fl. (red): *For Øjeblikket 2*, Lindhardt og Ringhof 2013

Wolter, Jonas: *Temaer i kunsten. Grundbog til Billedkunst*, Kapitel 17 "Kuratering af en udstilling", s. 209-221, Det ny forlag 2013.

Om skolen som visuel kultur:

Busk, Katrine Charlotte: *Billedkunstbogen. Form – indhold – kontekst*. Kapitel 8, s.182. 2. udgave, Lixportalen, Columbus 2017

Eksempler på flerfagligt miniforløb med dansk

Hvad kan kunst – i billede og ord?

Professionelle kunstformidlere, museumsfolk, kritikere, lærere og kunstnerne selv – både

billedkunstnere og digtere - er optaget af, hvad det er, kunst kan, som ikke-kunstneriske medier (måske) ikke kan. Ofte er det også en diskussion, der optager elever i billedkunst og dansk. Et miniforløb, der fokuserer på, hvad kunstneriske udtryksformer er og ”skal gøre godt for”, kan gennemføres med øvelser og aktiviteter hentet på *Tæt på Kunsten*, uden det kræver ret meget forberedelse og skemaplanlægning.

Miniforløbet flugter med læreplanens pkt. 3.4, hvor det hedder, at ”dele af kernestof og supplerende stof skal vælges og behandles, så det bidrager til styrkelse af det faglige samspil mellem fagene”. I samarbejdet med andre æstetiske fag, her dansk skønlitteratur, skal eleverne opnå indsigt i hele det æstetiske område som en særlig måde at forholde sig til verden på og en forståelse for ligheder og forskelle mellem de enkelte æstetiske områder.

Problemstilling 1:

Hvordan kan man med ord, f.eks. et digt, udtrykke den oplevelse af sanselighed og stemning, som et billede kan give i kraft af farver og former? Og hvordan kan en følelse eller tanke i et digt inspirere til eller omsættes i et visuelt udtryk?

- Brug øvelsen (A-B-C) om at beskrive et billede og skrive et haiku til et modul. Se øvelsen her: <https://taetpaakunsten.dk/laeringsmaterialer/lyrik>.
- Et følgende modul: Vælg i par et traditionelt japansk haiku. Lav en liste over digtets sproglige og stilistiske virkemidler, noter associationer, som ordvalg og -sammenstillinger giver jer. Skriv på den baggrund stikord til en fortolkning: hvilken stemning, følelse eller tanke udtrykker digtet?
- Eksperimenter (individuel eller i par) med, hvordan digtets stemning, følelse eller tanken kan udtrykkes, omsættes eller illustreres visuelt.
- Vis dit/jeres resultat til din makker/et andet par, og forklar hvilken tolkning af digtet, dit/jeres billede lægger op til. Vurder om det lykkes at få digtets udtryk eller tanke med i jeres billede.

Faktaboks om haiku

- Et haiku er en japansk lyrikform. Digtet består af 17 stavelser fordelt på 3 linjer med 5-7-5 stavelser. Et haiku skal skrives i nutid.
- Navnet kommer af ordene *haikai*, som betyder ”humoristisk digt”, og *hokku*, som betyder ”indledningsstrofe”
- Som regel indeholder et haiku et ord, der antyder en årstid. Det kan være et navn på en fugl, en blomst eller andre begreber, der er typiske for årstiden.
- Links til info om og eksempler på originale haiku: http://www.sentura.dk/haiku_hansen.html og <http://www.sys-matthiesen.dk/cm174/> og <http://sprog museet.dk/litteratur/%E4%BF%B3%E5%8F%A5-haiku-en-kunstnerisk-replik/>

Problemstilling 2:

Hvorfor udtrykker billedkunstnere og digtere sig nogle gange indirekte, f.eks. i symboler? Hvis de har et budskab, hvorfor siger eller viser de det så ikke bare direkte?

Brug opgaven om symboler, <https://taetpaakunsten.dk/laeringsmaterialer/symboler> som inspiration til et modul.

Faktaboks om symbol

- Ordet *symbol* stammer fra oldgræsk *symbolom* eller *symbollein*. Det betød at kaste noget sammen
- Et symbol er noget, der repræsenterer noget andet
- De er tegn og billeder, som skal opfattes med en overført betydning.
- Der er både faste symboler og flertydige symboler
- Faste symboler møder vi i vores dagligdag som enkle tegn, der repræsenterer et budskab: matematiske formler, færdselstavler, skiltet til herretoiletet, computertegn, musiktegn, det kristne kors, den røde rose etc.
- De mere flertydige symboler møder vi i kunst, hvor et symbol er kendetegnet ved, at det er en konkret genstand eller figur, som både kan have en ikke-symbolisk betydning og kan tillægges en symbolisk betydning, f.eks. et æg, en rose, en puslespilsbrik

Problemstilling 3:

Ord og billeder tilhører hver sit tegnsystem. Hvad sker der, hvis du bruger ord i dit billede og billeder i din tekst?

Nogle billedkunstnere bruger ord som visuelle fænomener i deres billeder, og nogle forfattere bruger billedtegn i deres tekster eller skaber billeder med skriften, ordene.

Der er en tradition for ord i billedkunst - og for billedtegn i ordkunst, f.eks. barokkens og futurismens figurdigte og i nyere konkret poesi. Hvordan forholdet er mellem ord og billede i de konkrete værker, og hvilke erkendelser mellemrummet mellem dem åbner op for, er forskelligt, men samtidigt et godt udgangspunkt for at indkredse noget af det, kunst kan.

Brug øvelser om ord og billede: <https://taetpaakunsten.dk/laeringsmaterialer/ord-billede>, som inspiration til et modul med analyser og eksperimenter.

- Eleverne arbejder i grupper og tager udgangspunkt i de af Kathrine Ærtebjergs billeder, som hun bruger ord som visuelt fænomen i værkerne på Tæt på kunsten.dk:
Agurk, ærter, kål
Se
Ost, ben, æg, øl
Vågen
Sne
En halv time af modulet bruges til at undersøge forholdet mellem ord og billede i værkerne ud fra spørgsmålene på hjemmesiden. Man kan hente inspiration til diskussionen om sprog, billeder og virkelighed ved at inddrage René Magrittes maleri "Ceci n'est pas une pipe" ("Dette er ikke en pibe"). Hvad kan henholdsvis ord og billeder i forhold til at beskrive og fortolke verden?
- Næste halve time bruges til videre undersøgelse af ord og sprog som visuelt fænomen i både lyrik og billedkunst. Man kan hente inspiration til diskussionen om ord som visuelt fænomen f.eks. ved at inddrage forskellige digte og billedkunst, se konkrete forslag under "TIPS" til B-opgaven.
- Sidste halve time bruges til egne eksperimenter med ord som visuelt fænomen i et digt eller i et billede.

Faglige mål og kernestof

Faglige mål (læreplanens pkt.2.1) og kernestof (læreplanens pkt.2.2.) dækkes bredt ind i ovenstående eksempler på forløb om formelle virkemidler og indholdstema, mens eksemplerne på forløb om kuratering dækker kernestof på B-niveau og kravene til begge niveauer om at arbejde med "æstetiske innovative processer". Læreplanens pkt.3.4 *Samspil med andre fag* bliver fint dækket ind i eksempler på flerfaglige forløb i dansk-forog "Udvalgte teorier til at belyse almene, kunstfaglige og æstetiske problemstillinger". Idet dele af kernestof og supplerende stof vælges og behandles, så det bidrager til styrkelse af det faglige samspil mellem fagene, her dansk som æstetisk fag. Herved opnås en bredere indsigt i hele det æstetiske område som en særlig måde at forholde sig til verden på, og eleverne får en forståelse for ligheder og forskelle mellem de enkelte æstetiske områder.

Litteraturhenvisninger

Henvisninger til relevant litteratur og materiale er overvejende nævnt løbende i teksten, men oplistes desuden her:

Læringsmaterialet på *Tæt på kunsten* er grundlag for alle forløbene: <https://taetpaakunsten.dk>
<http://www.ny-carlsbergfondet.dk/da> (udsmykning på skoler)

Brøgger, Andreas: "Når kunsten møder sit publikum". In: Bek, Jesper m.fl. (red): *For Øjeblikket 2*, Lindhardt og Ringhof 2013

Busk, Katrine Charlotte: *Billedkunstbogen. Form, indhold og kontekst*. Kapitel 8, s.181-82 (skolen som visuel kultur) og 8.2, s.195-201 (identitet), Kapitel 1a-b og d (komposition, rum, farve) og s. 41-45 (temaartikel om Ittens Farveteori). 2.udgave, Lixportalen, Columbus 2017

Eriksen, Jørgen Holdt m.fl: *Grundbog i kunst og arkitektur – i kunstens rum*, s.169-200 (visuelle virkemidler), Systime 2013

Ryberg, Helle: "Museologi". In: Bek, Jesper m.fl. (red): *For Øjeblikket 2*, Lindhardt og Ringhof 2013

Wolter, Jonas: *Temaer i kunsten. Grundbog til Billedkunst*, Kapitel 17 "Kuratering af en udstilling", s. 209-221, Det ny forlag 2013.